

Випуск XVI

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

м. Рівне – 2024

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS
OF WIND MUSIC IN THE CONTEXT
OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE AND ABROAD
COUNTRIES

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 16

**Rivne
2024**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 16

**м. Рівне
2024**

УДК 780.8 : 780.64

I – 90

Збірник наукових праць зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, рішення від 25.01.2024 № 183, Ідентифікатор медіа R30-02251.

Збірник наукових праць видається з 2006 року.

Друкуються за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 23 квітня 2024 р.)

Редакційна колегія:

Цюлюпа С.Д. – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;**

Палаженко О.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;**

Пьотр Лято – доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;

Карпак А.Я. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;

Качмарчик В.П. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Рада Славінська – доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;

Громченко В.В. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Дніпро;

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;

Вовк Р.А. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Гишка І.С. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;

Овчар О.П. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;

Слупський В.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;

Цюлюпа Н.Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне;

Закопець Л.М. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Львів.

Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 16 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські береги, 2024. – 94 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на духових інструментах.

Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 780.8 : 780. 64

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.**

*За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.
Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2024

© Видавництво "Волинські береги", 2024

З М І С Т***Історія та теорія музичного мистецтва***

Круль П.Ф. Специфіка виникнення та формування народної музично-виконавської культури Галицького регіону Карпат	6
Вовк Р.А. Світові досягнення кафедри дерев'яних духових інструментів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського.....	12
Цюлюпа С.Д. Коваль Євген Миколайович – корифей школи гри на трубі Волинського краю.....	22
Zilong Niu. On the evolution of percussion instruments in China.....	30
Торговицька М-С.Т. До питання еволюції школи гри на флейті в Західній Україні	38
Димченко С.С., Димченко К.С. Рівненська дитяча музична школа № 2. Творча майстерня талантів (до 50-річчя школи).....	43

Педагогіка та методика духового виконавства

Громченко В.В. Концертний проєкт у системі сучасної музичної освіти	51
Гишка І.С. Об'єктивні і суб'єктивні чинники та їх вплив на успішний виступ оркестрового колективу на концертному подіумі	55
Палаженко О.П., Пастушок Т.В. Методологічні складові формування музичного слуху у музиканта-духовика в процесі оркестрово-виконавської підготовки.....	59
Лебедь В.О. Фестивально-конкурсна культура в аспекті академічних творів для саксофона з духовим оркестром.....	63
Терлецький М.М. Музично-слухова увага музиканта-духовика і її виховання.....	68
Хлюстін Ю.В. Особливості професійної підготовки диригента аматорського духового оркестру	71
Дмитрук А.Я., Смик Є.В., Подранецький П.А. Особливості застосування компетентнісного підходу для ефективного формування мисленнєвої діяльності підлітків.....	77
Відомості про авторів	81
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя (2013-2023 роки)	83

того, щоб успішно розвивати учня, викладачу необхідно самому постійно знаходитись в ситуації особистого зростання і вдосконалення.

Висновки: Людина, яка добре володіє своєю увагою, у більшості випадків відрізняється такими позитивним рисами, як працьовитість, активність, які проявляються у праці, навчанні, суспільному житті. Тому виховання уваги у музиканта-духовика допоможе йому стати не тільки висококваліфікованим музикантом, але і корисним суспільству, в якому він живе.

Література:

1. Миколінська С.І. Музично-слухова увага молодших школярів: теорія та методика формування / Світлана Іванівна Миколінська / [Навчально-методичний посібник]. – Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – 220 с.
2. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі. Навчально-методичний посібник. – 2-е видання. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2000. – 216 с.
3. Stud.com.ua. <https://stud.com.ua> > motivat...
4. Notkinastya.ru. <https://notkinastya.ru> > neygauz –g-g-ob-iskusstve-forte...
5. Peoples.ru. <https://www.peoples.ru.classical> > nicolay-rubinshtein
6. Wikipedia.org <https://ru.wikipedia.org/wiki/Гофман>.> Ирвинг
7. Studfile.net <https://studfile.net/preview> > page: 9

УДК 78.071.2

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5578-8047>

*Хлюстін Ю.В.,
м. Рівне*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИРИГЕНТА АМАТОРСЬКОГО ДУХОВОГО ОРКЕСТРУ

Анотація: Однією з ключових тенденцій сучасної державної політики України є орієнтація на активне входження до європейського та світового співтовариства, яке передбачає перехід вищої школи на нову концепцію підготовки кваліфікованих фахівців, здатних ефективно та творчо працювати на рівні європейських та світових стандартів, готових до постійного професійного розвитку.

В даній статті досліджуються психологічні аспекти та методика роботи із музичним колективом в який входять артисти різних вікових категорій. Дана робота присвячена допомозі диригентам, які керують аматорським колективом на різних етапах його існування. В статті вказані основні принципи роботи з духовим оркестром (ансамблем), розглянуті психологічні моменти роботи з музикантами та принципи які допоможуть створити і керувати згуртованим музичним колективом.

Ключові слова: Духовий оркестр, музичне мистецтво, духове виконавство, диригент, концертний виступ, ансамбль, оркестр. репертуар, дисципліна, повага.

Abstract: One of the key trends in modern state policy of Ukraine is orientation towards active integration into the European and global community, which entails a transition of higher education to a new concept of preparing qualified professionals capable of working effectively and creatively at the level of European and global standards, and ready for continuous professional development.

This article explores the psychological aspects and methodology of working with a musical ensemble composed of artists of different age groups. The work is dedicated to assisting conductors who lead amateur ensembles at various stages of their existence. The article outlines the basic principles of working with a wind orchestra (ensemble), examines psychological aspects of working with musicians, and discusses principles that will help create and manage a cohesive musical ensemble.

Key words: Wind orchestra, musical art, wind performance, conductor, concert performance, ensemble, orchestra, repertoire, discipline, respect.

Духова музика вважається одним з найбільш демократичних видів мистецтва, що має широкий арсенал засобів впливу на ідеї та емоції, а також різноманітні форми участі у масових заходах та концертній діяльності. Вона щільно переплетена з життям народу, відображає різноманітні явища та події нашого щодення і відрізняється ясною та чіткою спрямованістю.

Сьогодні духова музика визнана одним з важливих компонентів інструментального виконавства. Духові оркестри вважаються показником культурної розвиненості держави. Духовий

оркестр – єдиний у виконавчій практиці музичний колектив, що може працювати в будь-яких умовах: на вулиці, у приміщенні, влітку, взимку у русі.

Проте для створення та ефективного керування духовим оркестром потрібно вивчити та підготувати диригента. Важливою задачею є ефективна професійна підготовка майбутніх керівників духових оркестрів, оскільки їм необхідні не лише глибокі знання у галузі педагогіки, психології та свого предмету, але й спеціальні знання та вміння, що сприяють активізації професійно-творчого потенціалу особистості та формуванню творчої активності. Один із ефективних шляхів вирішення цієї проблеми – розвиток диригентської культури майбутніх керівників ансамблевого колективу.

Мета статті полягає в аналізі та висвітленні особливостей професійної підготовки диригента аматорського духового оркестру в закладах вищої музичної освіти України. Через дослідження цієї теми маю на меті визначити специфіку навчального процесу, методи та підходи до підготовки диригентів, а також виявити потенційні проблеми та можливі шляхи їх вирішення. Стаття спрямована на вдосконалення методології навчання диригентів аматорських духових оркестрів з метою підвищення рівня професійної компетентності та якості виконавської майстерності в цій сфері.

Постановка проблеми. Підготовка музиканта-духовика в різних ролях – соліста, ансамбліста, оркестранта та диригента – є складним та тривалим процесом. Ключовим в цьому процесі є розвиток стійкої внутрішньої мотивації майбутнього професіонала до активної творчої діяльності, яка відповідає його власним прагненням і потребам музично-культурного середовища суспільства.

Для досягнення цих цілей необхідно активно залучатися до концертно-виконавської та педагогічної практики, а також створювати відповідні центри і бази практики. Організація спільних творчих колективів з місцевими адміністраціями, таких як муніципальні оркестри та ансамблі зі студентів, учнів чи аматорів, також має важливе значення. Успішний розвиток цього напрямку пов'язаний з приверненням молодого покоління до духових оркестрів та організацією широкої мережі дитячих духових оркестрів. Участь в таких колективах також сприяє організації змістовного дозвілля дітей та підлітків і вихованню їх громадських і естетичних почуттів. Нарешті, дитячі оркестри можуть стати важливим резервом для дорослих оркестрів у майбутньому.

Основний текст статті. Музика духового оркестру вважається одним із найпопулярніших мистецьких напрямів, яке зачаровує своєю унікальністю. Сила емоційного впливу духової музики на людину перевірена через практику робочих буднів та воєнних дій. Можливість її яскравого звучання на відкритому повітрі, на вулицях, у парках надала діяльності духових оркестрів особливий характер, спрямований на демократизацію. Духова музика стала носієм найкращого, що було створено в області музичної культури. Її репертуар відзначається великою різноманітністю жанрів та ідейним багатством, при цьому марші, навколо яких групуються інші жанри, займають особливе місце.

За останні чверть століття духові оркестри в Україні відчували певні зміни як у складі, так і у професійному плані. Вони були створені в кожному обласному центрі, а також у більшості районних центрах, де діють муніципальні духові оркестри. Підготовка диригентів духових оркестрів, а також керівників інструментальних і вокальних ансамблів проводиться у вищих спеціальних навчальних закладах, де викладають висококваліфіковані викладачі з великим досвідом підготовки творчих працівників.

Диригент оркестру – це, можливо, одна з найскладніших музичних професій. Він має володіти весь спектр знань і вмінь в музичному мистецтві і часто називається майстром своєї справи. Діяльність диригента вимагає від нього серйозного та уважного керівництва творчим колективом. Від високої культури виконання музичних творів оркестром до організаційних питань – усе це є відповідальністю диригента. Одним з ключових аспектів, що визначає творчий процес створення музичного твору, є комплекс психологічних механізмів, які лежать в основі спілкування між диригентом і музикантами. Діяльність диригента може викликати суперечливі реакції у слухачів і професійних музикантів. Шарль Мюнт ілюструє це своїм жартом: "Оркестр чудовий, але мені дивно, чому завжди перед ним стоїть диригент!"

Виконання музичних творів колективом музикантів потребує великого взаєморозуміння та вміння підпорядковувати свої дії загальній волі диригента, який несе відповідальність за кінцевий результат зусиль багатьох музикантів.

Створення згуртованого музичного колективу – завдання, яке стоїть перед багатьма диригентами. Розв'язання цієї задачі включає в себе не лише музичні, але й психологічні аспекти спілкування між людьми.

Таємнича привабливість мистецтва диригування полягає в його непередбачуваності та унікальності. А головне, у здатності диригента впливати на велику кількість виконавців-оркестрантів.

Окрім великого музичного таланту і спеціалізованої диригентської підготовки, психологічні якості диригента, його здатність до спілкування з колективом музикантів та формування системи

творчого спілкування, вільності та сугестивності, грають важливу роль у його роботі як з професійними музикантами, так і з аудиторією.

Керівник духового оркестру поєднує в собі функції організатора, педагога та диригента. Диригентська діяльність можлива лише при умові високого рівня музичності, художнього смаку та загального розвитку диригента, а також його вміння встановлювати контакт з виконавцями та реагувати на обставини.

У реальних умовах, коли диригент намагається активно керувати виконавцями, він може відчувати їхній опір, що змушує його робити більше зусиль, щоб здійснити своє керівництво. Він використовує жести відповідно до реакції виконавців та ситуації. Перш ніж почати працювати диригентом, необхідно пройти спеціальну освіту. Це може починатися з музичної школи, а потім продовжуватися в музичному училищі або вищому навчальному закладі, такому як університет, академія або консерваторія.

Диригування, від французького "Dirigien" та англійського "Conducting", є процесом керування музичним виконанням, оркестром, хором чи ансамблем. Техніка диригування є ключовим засобом, яким диригент спричиняє виконавцям розуміння свого музичного задуму та викликає відповідну реакцію. Якість впливу диригента безпосередньо визначає реакцію виконавців. Під диригентською технікою розуміється система прийомів керування, що використовується для втілення творчого задуму диригента. До складу диригентського апарату входять різноманітні виразні засоби, такі як рухи рук, поза тіла, міміка обличчя та вираз погляду. Всі ці маніпуляції відповідають характеру виконуваної музики.

Основні вимоги до диригентського апарату включають природність і зручність рухів, чіткість та образність керуючих маніпуляцій, а також естетику постави та рухів диригента.

Професія диригента з'явилася в XIX столітті, хоча люди, що виконували подібні обов'язки, існували ще в середньовіччі. У ті часи музика в основному була пов'язана з церковними обрядами, і диригентська паличка ще не була стандартним знаряддям. Замість цього використовувалися різноманітні предмети, такі як скручені папери, для вказівок ритму. Роль диригента в ансамблях переважно виконувала перша скрипка, а інші музиканти слідували за нею.

Часто клавесиніст виконував роль ведучого, але з розвитком музичного мистецтва ремесло диригента стало складнішим і багатоаспектним. Від середньовіччя до сучасності роль диригента зазнала значних змін і вдосконалень. Диригент став не просто виконавцем, але й керівником, що визначає напрямки і настрої виконання музики. Його роль не обмежується лише передачею тактів або вибором репертуару – він переосмислює твори, надає їм нове звучання та емоційне наповнення.

Фігура диригента стала невід'ємною частиною будь-якого професійного оркестру. Популяризація диригентського мистецтва пов'язана з епохою романтизму, коли музика стала виразом почуттів і емоцій. Першими, хто активно використовував диригентське мистецтво, були композитори-великі романтики, такі як Гектор Берліоз та Ріхард Вагнер.

Диригент не лише відбиває такти, але й має великий вплив на виконавців. Його рухи, пози, міміка – все це інструменти впливу на музикантів, які допомагають їм розуміти і відтворювати музику з більшою емоційною виразністю. Це мистецтво вимагає не лише технічних навичок, але й здатності виразно комунікувати з оркестром через рухи та жести. Володіння такими навичками є вирішальним для успішного диригента.

Таким чином, диригентське мистецтво – це не лише про музичний талант, але й про мистецтво комунікації та виразності, що відтворюється через рухи та жести диригента.

Розуміння музичних творів з оркестром чи ансамблем залежить від індивідуальних особливостей диригента, його професійної кваліфікації та практичного досвіду. Організація роботи оркестру вимагає уваги до кількох важливих аспектів. Один з них – правильний добір складу за кількістю виконавців та розподіл інструментів. Наприклад, в аматорських духових оркестрах можуть траплятися помилки, такі як недостатність дерев'яних духових або незбалансований склад початківців, що може вплинути на якість виконання.

Досвід показує, що найбільш поширеними є склади оркестрів з 20 або 30 виконавців, кожен з яких має свій власний співвідношення інструментів залежно від розмаїтості та обсягу оркестру.

Ще одним важливим аспектом є стабільність складу оркестру. Навчання нових музикантів може займати значний час, тому основний склад оркестру може виступати у неповному складі. Щоб забезпечити ефективну роботу, диригент може створити підготовчу групу, яка буде поступово включатися у основний склад під час навчання.

Планування часу на репетиції є ще одним важливим аспектом для успішної роботи оркестру. Вивчення та підготовка музичних творів вимагає досконалої організації та розподілу часу між

різними етапами підготовки. Успішне виконання твору залежить від правильної організації роботи диригента та музикантів.

Специфіка духового оркестру полягає в тому, що кожен музикант відчуває свою важливість у колективі. Навіть якщо не всі музиканти можуть бути солістами, кожен з них відіграє важливу роль у формуванні звучання оркестру. Тому важливо віддавати належну увагу підготовці кожного музиканта до роботи в колективі.

Виховання згуртованого музичного колективу – одне з важливих завдань, що постає перед керівниками оркестрів. Ця задача включає як музичні аспекти, так і психологічні аспекти, пов'язані зі спілкуванням між людьми. Психологічні особливості керівника та їх вплив на стиль його діяльності були предметом досліджень багатьох вчених.

У психології традиційно виділяють три типи керівництва згідно з їх характеристиками. А саме:

- Авторитарний тип, коли керівник видає накази без обговорення;
- Байдушний тип, коли керівник не втручається в справи колективу, створюючи хаотичну обстановку;
- Демократичний тип, коли керівник консультується з підлеглими і бере до уваги їхню думку.

Таким чином, диригенти авторитарного типу часто ставляться до музикантів зверхньо, що може призвести до низького рівня виконання. Навпаки, диригенти демократичного типу співпрацюють з оркестром і дозволяють ініціативу від підлеглих, що сприяє кращому виконанню музичних творів.

Одним з ключових аспектів успішної роботи оркестру є дисципліна, яка є елементарною і творчою в їх взаємодії. Кожен педагог, що працює з молоддю, знає, як важко керувати темпераментом і направляти енергію молодих музикантів у потрібне русло, що відіграє важливу роль у формуванні дисципліни в оркестрі.

Творча дисципліна – це вища форма організації колективу, яка створює атмосферу, де внутрішній стан кожного учасника повністю підпорядковується творчому завданню. Це забезпечує тісний зв'язок між диригентом і колективом, базованого на загальному розумінні творчих намірів.

Добре розвинена творча дисципліна допомагає подолати боязнь, несміливість та зайве хвилювання під час виступів. Педагогам, які працюють з великими колективами, потрібно мати високий рівень психологічного розуміння, акторські здібності та дипломатичні вміння.

Бувають ситуації, коли оркестр не відразу розуміє задум свого диригента або учні не впевнено виконують складні музичні партії. У таких випадках диригенту важливо залишатися терплячим, не демонструвати нервозності або не принижувати виконавців. Натомість, довіра до можливостей учасників, надання достатнього часу для вивчення та покращення виконання наступних репетицій сприяє створенню сприятливої атмосфери в колективі.

Практика і методика репетиційної роботи. Репетиція є важливою організаційно-методичною структурою, де завдання диригента полягає у передачі ідеї твору музикантам і зробленні її особистою та переконливою для кожного виконавця. Успішність цього процесу залежить від методів та прийомів, які відповідають кваліфікації та віку музикантів.

Кожен керівник розвиває свою власну систему прийомів, які сприяють ефективному засвоєнню твору та виразному виконанню на концерті. Хоча кожен музичний твір вимагає від диригента різноманітних підходів, усі ці методи об'єднуються в систему послідовного розучування.

Планова репетиція створює творчу та ділову атмосферу, де диригент, як викладач і вихователь, бере до уваги психологічний стан кожного музиканта. У процесі роботи з оркестром вирішується багато виконавських завдань, але головне з них – виявлення художнього змісту твору та досягнення узгодженості виконавського ансамблю в різних аспектах. Усі недоліки потребують індивідуальної чи групової роботи, і це покладається на диригента.

Існує думка, що для кращого оволодіння оркестровими партіями важливо проводити заняття з фаху. Однак, на мою думку, викладачі фаху повинні зосередитися на контролі і ступені вивчення партій, а не на їх навчанні. Стабільне контролювання на заняттях з фаху змусить кожного учня, який грає в оркестрі, активно займатися самостійним вивченням нот.

Допомога викладачів фаху є необхідною, але краще проявляти її у морально-виховній сфері. Важливо, щоб вони пояснювали учням значення та користь занять в оркестрі, цікавилися їхніми успіхами та виховували повагу до музичного колективу. Також бажано бачити викладача на заняттях шкільного оркестру, навіть коли його учень не є солістом. Присутність викладача на концерті стимулює учня грати уважніше, знаючи, що його викладач слухатиме його гру і поділиться своїми враженнями та порадами після виступу.

Зведені репетиції оркестру представляють собою важливу творчу діяльність, під час якої диригент працює над інтерпретацією твору з усім колективом.

На загальних репетиціях доцільно рідше переривати музикантів, надаючи необхідні зауваження в процесі гри. Це дозволяє ефективно використовувати час та зберігати увагу виконавців.

Загальна репетиція, як правило, мало відрізняється від групової. На ній ставляться завдання вищого художнього рівня, такі як гнучкість динаміки та ритміки, взаємозв'язок між групами, а також стилістична та емоційна виразність гри.

Успіхи, досягнуті під час зведених репетицій, вимагають подальшого прогресу, який можна забезпечити за допомогою покращення вивчення оркестрових партій на групових репетиціях.

Планування системи занять групових та загальних репетицій допомагає уникнути марних повторень під час зведених репетицій та розвиває вимогливість та відповідальність учасників колективу стосовно якості виконання творів.

У процесі вивчення оркестрової гри педагог часто зіштовхується з різними труднощами, але йому необхідно вміло навчити молодого музиканта подолати їх. Важливо, щоб навички оркестрової гри передавалися природно, без внутрішньої скутості. Педагог повинен мати терплячий та підбадьорливий тон, вміти доступно пояснювати складні моменти, жартома розслабити атмосферу. Поступово, рухаючись від простого до складного, він сприяє зняттю напруги, концентрації уваги та повному відданню справі.

Ключове значення має творчий настрій під час репетицій. Якщо завдання невизначені або виконання їх здається складним, якщо репетиція відбувається без енергії, то музиканти можуть втратити інтерес. Однак якщо усі коментарі та вказівки педагога базуються на діловому підґрунті, навіть жартівливі зауваження допомагають підтримувати високий рівень роботи. Важливо також не розслабляти темп репетиції, щоб не порушувати робочу атмосферу.

Репетиційний час потрібно ефективно використовувати. Диригенту варто пам'ятати, що репетиція не повинна перетворюватися на монотонну рутину, але його завданням є створення творчої атмосфери. Зайві репетиції, які перетворюються на зайву зубріння, мають бути уникнуті. Якщо групові та загальні репетиції ретельно сплановані, то додаткові тренування передбачені лише у виняткових випадках. Успіх залежить не від кількості часу, проведеного на репетиціях, а від якості його використання.

Підбір репертуару. Вибір репертуару має вирішальне значення і залежить від рівня розвитку музикантів. Підбираються твори різних стилів, характерів і технічної складності, де головним твором виступає рівень майстерності колективу на поточний навчальний рік. Також регулярно включаються твори, які вже добре відомі більшості учасників, що дозволяє відновлювати їх з мінімальними затратами часу на репетиції. Новачки оркестру зазвичай вивчають такі твори за допомогою старших товаришів, що розширює загальний репертуар і дає можливість виступати самостійно на концертних площадках.

Вдало підібраний репертуар впливає на розвиток музичного смаку і музичальності учасників оркестру. Репертуар має захоплювати дітей та викликати широкий спектр емоцій, щоб сприяти їхньому музичному розвитку. Гра класичних композиторів корисна для розвитку художнього смаку, відчуття ансамблю, ритмічної дисципліни, стійкості темпу та виразності. Різноманітність музичних п'єс розширює діапазон виконавських та виразних можливостей оркестру.

Розвиток музично – творчих здібностей на заняттях духового оркестру.

Проблема розвитку музично-творчих здібностей є надзвичайно складною і варіативною, оскільки вона вивчається з різних точок зору, включаючи філософський, психологічний, педагогічний та музикознавчий аспекти. Музичні здібності є не лише характеристикою особистості, але й ключовим елементом, через який вона сприймає музику як художній феномен та виявляє себе у музично-творчій діяльності. Присутність або відсутність музичних здібностей визначає, наскільки особа може навчатися музичному мистецтву, а їх рівень впливає на вибір музики як професійної сфери.

Видатний психолог Борис Теплов виділив основні музичні здібності, серед яких музичний слух, здатність до розрізнення висоти звуків та їх тембрових особливостей, здатність сприймати мелодію, точно інтонувати, відчувати ритм, а також музична пам'ять. Формування та розвиток музично-творчих здібностей підтримуються мистецтвом та колективним музикуванням. Важливі фактори, що впливають на їх розвиток серед учасників дитячого духового оркестру, включають трансформацію психічних процесів у здібності, розвиток загального та художнього інтелекту, активну музичну діяльність, використання синтезу мистецтва, а також високий рівень активності та творчого потенціалу керівника дитячого духового оркестру.

Розвиток музично-творчих здібностей у навчально-виховному процесі оркестрантів ґрунтується на комплексній музичній освіті, яка використовує найкращі методики провідних педагогів-музикантів та різносторонньому репертуарі. Участь у духовому оркестрі дозволяє кожному з учасників розвивати свої музичні здібності. Важливий аспект – це емоційне задоволення, яке вони отримують від музикування.

Висновки. Керівник оркестру, крім своєї професійної компетентності, повинен володіти глибоким розумінням людської природи та моральних принципів. Він повинен бути відданим своїй справі та завжди демонструвати позитивний настрій та енергію, щоб надихати своїх учнів на досягнення високих результатів. Також важливо, щоб керівник вмів створювати атмосферу взаєморозуміння та взаємовідносин в колективі, де кожен учасник відчуває себе важливим та поважає інших.

У процесі спілкування з музикантами – керівник оркестру повинен враховувати їхні індивідуальні особливості та стимулювати розвиток їхнього художнього потенціалу, сприяючи розвитку їх творчих здібностей та формуванню глибокого розуміння мистецтва. Крім того, важливо навчити учасників оркестру бути відповідальними, дисциплінованими та здатними до співпраці в команді, що сприяє розвитку гуманних якостей та формуванню позитивного міжособистісного клімату в колективі.

Таким чином, роль керівника духового оркестру полягає не лише в професійному керуванні музичним процесом, але й у вихованні моральності, етики та гуманності серед учасників колективу, що сприяє формуванню гармонійної особистості та вихованню майбутніх громадян з високими моральними цінностями.

Під час формування морально-естетичних якостей у оркестрі важливо уважно враховувати психофізіологічні та вікові особливості кожного з учасників та вмело застосовувати їх у навчально-виховному процесі. Пошук різноманітних форм і методів впливу музикантів повинен здійснюватися як у словесному спілкуванні, так і через ретельно підібраний репертуар.

Виховання творчої індивідуальності музиканта оркестру забезпечується системою педагогічного впливу, яка базується на здатності керівника створювати музичний образ і пробуджувати творчу уяву. Керівник оркестру прагне встановити внутрішній контакт з кожним учасником, що ґрунтується на глибокому розумінні їхнього внутрішнього світу. Інтуїтивно впливаючи на уяву оркестрантів та враховуючи їхні інтереси, цілі та мотиви, керівник поступово наповнює їхню свідомість відомостями про музичну та образну психологічну будову твору, його ідеальну модель, яку він створив у підготовчий період власної роботи. Такий індивідуальний підхід не лише сприяє розвитку творчих здібностей, а й формує глибоке розуміння мистецтва та розвиток естетичного смаку кожного учасника колективу.

Керівник духового оркестру також відіграє важливу роль у педагогічному процесі, повідомляючи музикантів про ідейні та психологічні концепції творів і прагнучи, щоб вони розуміли важливість цих ідей. Після цього він подає свої інтерпретації творів, спрямовуючи їхнє сприйняття мовою музики для розвитку образної уяви та відчуття виконавців. Створення таких моделей дозволяє оркестрантам уявляти себе в обставинах творчої діяльності, яку вони відтворюють у своїй уяві.

У духовому оркестрі існує певна система взаємозв'язків і взаємодії, яка регулює функціональну діяльність кожного учасника. Ця система, відома як "музична взаємодія", є ключовим фактором для пізнавальної діяльності оркестрантів, досягнення виконавського ансамблю та художнього звучання колективу. Духовий оркестр, як творчий колектив, через мистецтво розвиває музично-творчі здібності і виховує саме творців, відкриваючи їм широкі можливості для реалізації їх творчих потенцій.

Керівник, формуючи репертуар та за допомогою практичних дій, розвиває музично-творчі здібності учасників оркестру. Духовий оркестровий колектив, діючи у творчих контактах, спільними зусиллями досягає розширення сфери естетичного сприйняття музики та досвіду інтерпретації. Тому однією з ключових рис особистості, якою повинен володіти успішний диригент оркестру, є здатність до ефективної комунікації. Це означає вміння побудовувати професійні відносини з музикантами.

Видатний німецький диригент Бруно Вальтер стверджував: "Хто не може ефективно спілкуватися з людьми, не може впливати на них, тому не повністю придатний для цієї професії".

Уміння комунікувати допомагає диригентові створити творчі зв'язки. Професійні якості диригента також включають його природні обдарування та виражені музичні здібності: музичний слух, пам'ять, вміння відчувати темпоритм та музичну форму, темперамент, високі психомоторні (мануальні) навички. Крім того, диригент повинен мати швидку реакцію, глибоке емоційне сприйняття, уяву, витримку, самовладання, розвинену увагу, уміння цілісно аналізувати партитуру, а також артистичний талант.

Дуже важливою навичкою майбутнього керівника оркестру є вміння надавати конструктивні критичні зауваження членам оркестру, оскільки це може бути важким для їхнього прийняття. Особисті якості диригента, його авторитет впливають на психологічний настрій учасників колективу. Якщо диригент користується авторитетом і заслужує довіру, його критика стає більш вагомим і переконливою, що мотивує музикантів до праці. Здатність диригента до спілкування є однією з граней його таланту.

Кожен диригент має свій власний стиль управління оркестром, заснований на своїх цілях і завданнях, власних уявленнях і інтуїції. Професійні виконавці оркестру передають перевагу роботі під керівництвом, яке сприймають як компетентне та психологічно комфортне.

Сучасний диригент духового оркестру повинен володіти не лише музичними здібностями та професійними знаннями, але й різноманітними якостями: педагогічними, психологічними, організаторськими та іншими.

Список використаної літератури:

1. Апатский В. Н. Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства / В. Н. Апатский // – К., НМАУ ім. П. И. Чайковского, 2006. – 432 с.
2. Берегова Г. Актуальність філософських досліджень у системі вищої освіти України. Наукові записки. Серія: «Філософія». Острог. 2013. Вип. 11. С. 136.
3. Бродський Г.Л., Горбенко О.Б., Сметана С.О. Оркестровий клас.: навчально-методичний посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. 328 с.
4. Дмитрик А.О.: Методичні аспекти формування диригентської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах сучасності/ Мистецтво та освіта: новації і перспективи. Чернігів.2019. С. 60-64.
5. Кабриль К.В. Критерії та показники сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-комп'ютерних технологій. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 2. С. 41–45.
6. Новгородська Ю. Г. Методика музичного виховання Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008.
7. Олексюк О.М., Ткач М.М., Лісун Д.В. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті: колект. монограф. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 164 с.
8. Омеляненко В.Л., Кузьмінський А.І. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 415 с.
9. Отич О. М. Сутність та складові художньо-естетичної культури особистості. Естетичне виховання дітей та молоді : теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 126 с.
10. Пляченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями : [монографія] / Т. М. Пляченко. – Кіровоград : „Імекс-ЛТД”, 2010. 428 с.
11. Сверлюк Я. В. Диригентсько-оркестрова освіта: теорія, методика, практика: монографія. – Рівне: РДГУ, 2007. 235 с.
12. Табачек І. В. Формування та розвиток особистості сучасного вчителя : автореф. дис. . канд. філософ. наук : 09.00.10. Київ, 2005. 20 с.
13. Терлецький М.М. Історія розвитку духового оркестру: навчальний посібник / М.М. Терлецький // – Рівне, 2006. 156 с.

УДК 788:43.731

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5899-1383>

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5727-2427>

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0865-9868>

Дмитрук А.Я.,

м. Рівне

Смик Є.В.,

м. Рівне

Подранецький П.А.,

м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ МИСЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. В роботі досліджуються особливості реалізації компетентнісного підходу до формування мисленнєвої діяльності підлітків у процесі музичного навчання.

Розкривається мислення як особлива ідеальна діяльність людини, яка виникає, формується, розвивається в суспільстві, коли людина перебуває у певному соціокультурному середовищі і вступає в багатогранні відносини з природним і соціальним світом, що її оточує. На сучасному етапі мислення людини є об'єктом дослідження багатьох наук: психології, соціології, логіки, теорії штучного інтелекту та ін.

Наукове видання

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 16

Редактор-упорядник
Степан Цюлюпа

Верстка
Віталій Власюк

Підписано до друку 16.05.2024 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура "Times". Друк цифр. Ум. друк. арк. 11,16. Наклад 100 пр. Зам. 39.

Видавництво "Волинські обереги".

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва "Волинські обереги".